

ความคิดทางการเมืองในหนังสือการ์ตูนเรื่อง “ผ่าพิภพไททัน” *

Political Thought in “Attack on Titan” Manga

รัฐพล พันธุ์พงศ์แข็ง, และ สมเกียรติ วันทะนะ

Rattapon punpongkang, and Somkiat Wanthana

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

Corresponding Author, E-mail: rattapon.punp@ku.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองที่ปรากฏผ่านตัวละครในหนังสือการ์ตูน ผ่าพิภพไททัน 2) เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้เขียนสนับสนุนความคิดทางการเมืองแบบใดบ้าง โดยงานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิจัยเอกสาร จากนั้นวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผ่านหนังสือการ์ตูน “ผ่าพิภพไททัน” เพื่อมองหาคำคิดทางการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ในส่วนความคิดทางการเมืองที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูน ผ่าพิภพไททัน มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญดังนี้ เสรีนิยม สตรีนิยม สังคมนิยม อนัรักษนิยม ฟาสซิสต์ และรัฐประหาร ผู้เขียนได้ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย ผ่าน “เอเลน” ตัวละครเอกและพรรคพวกซึ่งเป็นหัวใจหลักในการดำเนินเรื่อง 2) ผู้เขียนได้สนับสนุนแนวคิดพื้นฐานของความคิดทางการเมือง ที่เน้นความเป็นปัจเจกของบุคคลในการตัดสินใจที่จะกระทำตามที่ใจตนเองปรารถนา ไปจนถึงเสรีภาพในเชิงลบ ที่ปลอดจากการคุกคามและพร้อมที่จะต่อสู้และปกป้องเสรีภาพต่อการคุกคามนั้น และการที่รัฐมีบทบาทน้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดเสรีนิยมคลาสสิก อีกทั้งการส่งเสริมบทบาทในด้านสิทธิของสตรีให้เท่าเทียมกับเพศชายทั้งในด้านการประกอบอาชีพและการศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาตนเองตามแนวความคิด

* ได้รับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 26 มกราคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 มกราคม 2565

สตรีนิยม สายเสรีนิยม และแนวความคิดสังคมนิยมของผู้เขียนตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการดรภาพ ผ่านความสำนึกผิดในสิ่งทำให้เกิดความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ แม้คนที่เคยเป็นศัตรูกันและต่างฝ่ายต่างสู้รบจนบาดเจ็บล้มตายอีกทั้งสูญเสียไปมากมาย สุดท้ายกลับร่วมกันเป็นผู้เรียกร้องสันติภาพของโลกใบนี้

คำสำคัญ: ความคิดทางการเมือง; หนังสือการ์ตูน; ภาพยนตร์ไททัน

Abstract

This research aims to study 1) To study and analyze political ideas that appear through characters in Attack on Titan so; 2) To analyze what kind of political ideas the author supports. In this research, the method of study was documented research. Then analyze the content through manga. "Attack on Titan" to look for political ideas or political ideology inserted in the content.

The results of the research were as follows 1) Attack on Titan manga has the following key political ideologies: liberal, feminist, socialist, conservative, fascist, and coup d'etat. The author encourages readers to have a wide range of political ideas through "Ellen", the protagonist and his ally who is the heart of the story. 2) The author supported the fundamental idea of political thought. That emphasizes the individuality of the individual in making decisions to act according to their own heart's desire to negative freedom free from harassment and ready to fight and defend freedom against that harassment and the state's underrepresentation in line with classical liberal ideas. As well as promoting the roles in women's rights to be equal to that of men in terms of occupation and education for self-development in line with liberal feminist ideas. And the author's socialist ideas are based on the principle of fraternity. Through remorse for what caused interracial hatred. Even those who were once enemies and each other

fought until they were injured and lost a lot. In the end, they join together as the world's peace callers.

Keywords: political thought; Manga; Attack on Titan

1. บทนำ

การศึกษาความคิดทางการเมืองผ่านหนังสือการ์ตูนเรื่อง “ผ่าพิภพไททัน” ที่ถูกประพันธ์โดยฮาจิเมะ อิชายามา (Hajime Isayama) ซึ่งเป็นนักเขียนการ์ตูนชาวญี่ปุ่น จัดเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วโลก ว่าด้วยเรื่องของโลกภายในกำแพงทั้ง 3 ชั้นที่เป็นที่มั่นสุดท้ายของมนุษย์ในโลกที่ถูกปกคลุมด้วยมนุษย์กลายพันธุ์ยักษ์หรือไททัน “เอเลน เเยเกอร์” ชายหนุ่มที่สูญเสียแม่ให้กับการโจมตีของไททัน ภายในกำแพงชั้นนอกสุด(เขตซิกันชีนา) เขาและพรรคพวกจึงตัดสินใจที่จะเข้าทหารที่มาสาร์วเพื่อออกไปสำรวจโลกภายนอกกำแพงและต้องการปลดปล่อยมนุษย์จากความหวาดกลัวไททัน ซึ่งวรรณกรรมแต่ละประเทศสะท้อนมุมมองทางสังคมการเมืองการปกครองและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ผู้เขียนต้องการสื่อออกมาผ่านตัวละครและโครงสร้างของเรื่อง

จากการติดตามอ่านหนังสือการ์ตูนผ่าพิภพไททัน ผู้วิจัยพบว่าแฝงไปด้วยการความคิดทางการเมืองอย่างเข้มข้น เช่น ตัวเอก ‘เอเลน เเยเกอร์’ ตัวละครหลักของเรื่องและพรรคพวกต้องการปลดปล่อยมนุษย์ในกำแพงจากความหวาดกลัวไททัน และได้ออกไปใช้ชีวิตนอกกำแพงอย่างอิสระ ไปจนถึงการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอิสรภาพ และการสนับสนุนสตรีนิยม ที่มุ่งส่งเสริมบทบาทของสตรีให้เท่าเทียมกับผู้ชายทั้งในด้านประกอบอาชีพที่ผู้หญิงสามารถเป็นทหารที่เป็นงานที่เสี่ยงอันตราย และออกไปสู้รบกับไททันได้ รวมถึงการเกลียดชังทางเชื้อชาติระหว่างชาวเมอเร่และชาวเอเดียไปจนถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

จึงเชื่อได้ว่า หนังสือการ์ตูนเรื่อง “ผ่าพิภพไททัน” แฝงไว้ด้วยความคิดทางการเมือง โดยผ่านตัวละครภายในเรื่องและโครงสร้างเรื่อง ดังนั้นการศึกษาความคิดทางการเมืองในหนังสือการ์ตูนแล้ว จะทำให้เราเข้าใจความคิดทางการเมืองแบบใดบ้างที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมชิ้นนี้ที่ได้รับการนิยมหลายประเทศทั่วโลก และผู้เขียนต้องการสื่อผ่านตัวละครในหนังสือการ์ตูนทั้งหลายไว้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดทางการเมืองที่ปรากฏผ่านตัวละครในหนังสือการ์ตูนผ่าพิภพไททัน
2. เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้เขียนสนับสนุนความคิดทางการเมืองแบบใดบ้าง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้วิธีการศึกษาโดย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและถ้อยคำ โดยผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารระดับทุติยภูมิ (Secondary Resources) คือ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งจะอาศัยแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. หนังสือการ์ตูน “ผ่าพิภพไททัน” (Attack on Titan) ของฮาจิเมะ อิชายามะ (Hajime Isayama) ฉบับแปลภาษาไทย สำนักพิมพ์ วิบูลย์กิจคอมิกส์ เล่มที่ 1-34 และบทความหรือหนังสือที่บุคคลอื่นได้ศึกษาหรือกล่าวถึง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความคิดทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมือง และเกี่ยวข้องกับหนังสือการ์ตูน ผ่าพิภพไททัน ทั้งในรูปแบบของ หนังสือ บทความ งานวิจัยและเว็บไซต์ ฯลฯ เพื่อนำมาสรุปวิเคราะห์รวมเอาไว้ให้เป็นระบบ

2. แนวคิดทางการเมืองที่ใช้ในการศึกษาหนังสือการ์ตูนเรื่องผ่าพิภพไททัน โดยอาศัยการวิเคราะห์จากหนังสือเรื่อง “อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย” (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ได้แก่ แนวคิดทางการเมืองเสรีนิยม แนวคิดทางการเมืองสตรีนิยม แนวคิดทางการเมืองสังคมนิยม แนวคิดทางการเมืองอนุรักษนิยม แนวคิดทางการเมืองฟาสซิสต์ ประกอบกับข้อมูลศึกษาจากแหล่งอื่น เช่น ทฤษฎีรัฐประหาร เป็นต้น

3. จากนั้นวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มานำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสรุปว่า หนังสือการ์ตูน “ผ่าพิภพไททัน” มีเนื้อหาที่แทรกไว้ด้วยแนวความคิดทางการเมือง คือ 1) เสรีนิยม 2) สตรีนิยม 3) สังคมนิยม 4) อนุรักษนิยม 5) ฟาสซิสต์ และ 6) รัฐประหาร ดังนี้

1. เสรีนิยม หมายถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งสนับสนุนเสรีภาพของมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นปัจเจกบุคคลนิยม ในการตัดสินใจตามแต่ที่จะเห็นว่าเหมาะสม แนวคิดพื้นฐานของเสรีนิยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ได้แก่ 1) ปัจเจกบุคคลนิยม 2) เสรีภาพ 3) เหตุผล และ 4) ขันติธรรม ทั้ง 4 แนวคิด ถูกสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญผ่านเอเลน ตัวละครเอก ผู้มีความฝันอยากออกไปสัมผัสโลกภายนอกกำแพง มีเป้าหมายแน่วแน่ต้องการเข้าเป็นทหารในทีมสำรวจเพื่อต่อสู้กับไททันและไขว่คว้าอิสรภาพอย่างที่ต้องการ (อิสายามะ, เล่มที่ 1 ตอนที่ 1) รักในอิสระเสรี ไม่ต้องการที่จะอยู่หลังกำแพงเมืองไปตลอดชีวิต ถึงแม้การมีชีวิตอยู่ในกำแพงจะสามารถมีอาหารให้ทานและมีที่นอน แต่การมีชีวิตแบบนั้นไม่แตกต่างกับหมูในฟาร์ม (อิสายามะ, เล่มที่ 1 ตอนที่ 1) และถึงแม้การเข้าเป็นทหารในทีมสำรวจจะเป็นอาชีพที่เสี่ยงอันตรายก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ **“ปัจเจกบุคคลนิยม”** ที่ถือว่ามนุษย์ถ้าไม่สามารถใช้ชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลได้ชีวิตของมนุษย์ก็หมดความหมาย

พื้นฐานของ **“เสรีภาพ”** ที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำตามที่ปรารถนา ถูกสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญผ่านทหารทีมสำรวจเป็นที่รวบคนที่ต้องการค้นหาอิสรภาพภายนอกกำแพง ซึ่งการออกไปภายนอกกำแพงมีอันตรายถึงชีวิตเพราะต้องต่อสู้กับไททัน (อิสายามะ, เล่มที่ 3 ตอนพิเศษ) การตัดสินใจของเอเลน ที่ต้องการเห็นธารลาวาหรือผืนน้ำแข็งและเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาครอบครอง แม้ตายก็ไม่เสียดายชีวิตเขาดัดใจสู้เพื่ออิสรภาพ (อิสายามะ, เล่มที่ 3 ตอนพิเศษ) ขณะที่ความเป็น **“เหตุผล”** คือการอภิปรายถกเถียงเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการใช้เหตุผลของมนุษย์ นำไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิตของสังคมมากกว่าที่จะต้องฆ่าฟันกัน สะท้อนผ่านอาร์มิน เช่น อาร์มินอาสาเจรจากับทหารรักษาการณ์ เพื่อให้ทำให้เห็นว่าเอเลนไม่ได้เป็นศัตรูของมนุษย์ จนทำให้ผู้บัญชาการทหารรักษาการณ์รับฟังเหตุผลของเขา ทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่ต้องฆ่าฟันกันเอง (อิสายามะ, เล่มที่ 3 ตอนที่ 11) ขณะที่ทหารทีมสำรวจกำลังจะจัดการกับเบลทรูท แต่อาร์มิน ขอโอกาสสุดท้ายในการเจรจากับเบลทรูท ก่อนที่จะต่อสู้กัน (อิสายามะ, เล่มที่ 19 ตอนที่ 78)

ส่วน **“ขันติธรรม”** ความใจกว้างอดทนต่อความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งแตกต่างไปจากของตน สะท้อนผ่านอาร์มิน ในเหตุการณ์ที่เขาถูกเด็กอื่นทำร้ายเพราะอาร์มิน คิดไม่เหมือนเด็กคนอื่น ๆ โดยต้องการออกไปนอกกำแพงเพื่อตามหาอิสรภาพ ทำให้ถูกมองว่าเป็นพวกนอกกริต แต่อาร์มินอดทนไม่ตอบโต้หลังถูกทำร้ายให้ทำร้ายกลับ (อิสายามะ, เล่มที่ 1 ตอนที่ 1)

2. สตรีนิยม หมายถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมและยกระดับสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้หญิงไม่ให้ด้อยกว่าผู้ชาย

แนวคิดพื้นฐานของสตรีนิยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่

1)ต่อต้านผู้ชายเป็นใหญ่ และ 2) ความเสมอภาค

ทั้ง 2 แนวคิด ถูกสะท้อนผ่านตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยมีกรณีสำคัญคือ “ต่อต้านผู้ชายเป็นใหญ่” ผู้หญิงมีความสามารถมีพลัง และความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะต่อสู้กับไททันหรือศัตรูของพวกเธอ เช่น 1) มิคาสะ ตัวละครเพศหญิง ในฐานะบทบาททหารหญิงฝึกหัดรุ่น 104 ที่มีความสามารถทำคะแนนได้ที่ 1 ของรุ่น (อิสายามะ, เล่มที่ 1 ตอนที่ 2) เธอถูกประเมินค่าไว้สูงในฐานะผู้ที่มีความสามารถเป็นเลิศอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน (อิสายามะ, เล่มที่ 4 ตอนที่ 18) หรือในเหตุการณ์ที่ทหารหลายคนถูกไททันกิน ทำให้ทุกคนต่างสับสน แต่มีคาสะเรียกขวัญและกำลังใจทำให้ทหารเกิดความฮึกเหิมโดยเธอบอกว่า “ถ้าไม่สู้ก็ไม่มีวันชนะ” และพาเหล่าทหารที่กำลังเสียขวัญออกไปไล่ฆ่าไททัน (อิสายามะ, เล่มที่ 2 ตอนที่ 7)

ทางด้าน “ความเสมอภาค” ได้แก่สิทธิต่าง ๆ ทั้งในด้านสิทธิการเลือกประกอบอาชีพ สิทธิในการศึกษาหาความรู้ ซึ่งตัวละครเพศหญิงสามารถเลือกประกอบอาชีพทหาร ถึงแม้อาชีพทหารต้องเสี่ยงอันตรายอยู่เสมอ หรือมีสิทธิในการศึกษาหาความรู้ เช่น ฮันซี เธอจับไททันไร้สติมาศึกษาโดยที่ไม่มีใครกล้าจับมาก่อน ทำให้ทหารทีมสำรวจได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับไททันเป็นอย่างมาก (อิสายามะ, เล่มที่ 5 ตอนที่ 20) และศึกษาจนสามารถพัฒนาอาวุธ “หอกสายฟ้า” ที่ใช้สามารถโจมตีไททันเกราะ (อิสายามะ, เล่มที่ 19 ตอนที่ 76)

3. สังคมนิยม หมายถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งสนับสนุนการจัดกิจกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่ต้องมีการรวมหรือร่วมมือกันเสมอ

แนวคิดพื้นฐานของสตรีนิยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่

1) ชุมชน 2) การดรภาพ 3) ขนชั้นทางสังคม

ทั้ง 3 แนวคิด ถูกนำเสนอผ่านตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยมีกรณีสำคัญ คือ “ชุมชน” ที่เห็นส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคล เช่น ฮิสโทเรีย หลังจากที่ได้ขึ้นเป็นราชินีเธอได้สร้างศูนย์รับเลี้ยงเด็กกำพร้าและคนยากจนเพื่อดูแลคนเหล่านั้น (อิสายามะ, เล่มที่ 17 ตอนที่ 70) ในส่วนของความเป็น “สหาย” ที่มนุษย์ร่วมมือกันมากกว่าที่จะแข่งขันกันในฐานะที่ต่างเป็นปัจเจกบุคคล เช่น การร่วมมือกันของชาวเอลเดียและชาวเมอเร่ ที่แม้เคยเป็นศัตรูกันในการต่อต้านฝูงไททันยักษ์นับหมื่นตัว (อิสายามะ, เล่มที่ 33 ตอนที่ 143) ล้วนสอดคล้องกับหลัก “การดรภาพ” ส่วน “ชนชั้นทางสังคม” มีการแบ่งผู้คนในสังคมออกเป็นชนชั้น รัฐบาลภายในกำแพงปกครองมนุษย์ด้วยกำแพง 3 ชั้น เขตชิกันชีนาถูกสร้างขึ้นให้ยื่นออกนอกกำแพง โดยที่

มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในเอเธนส์นั้นเป็นเหยื่อล่อให้โจรสลัดก่อนที่จะเข้าสู่กำแพงมาเรีย (อิสายามะ, เล่มที่ 1 ตอนที่ 2) หลังจากกำแพงแตกประชาชนชั้นล่างได้ถูกบีบให้ออกไปอยู่ภายนอกกำแพงเพื่อลดปริมาณการบริโภคทรัพยากร (อิสายามะ, เล่มที่ 14 ตอนที่ 55) สิ่งที่รัฐบาลในกำแพงปกป้องไม่ใช่มนุษย์แต่เป็นตำแหน่งและที่ดินและมั่งที่ที่จะปกป้องตัวเมืองชั้นในและราชวงศ์กับฐานอำนาจของตนเอง โดยไม่สนใจชีวิตประชาชน

4. อนุรักษนิยม หมายถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมการรักษาสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้มิให้ถูกแตะต้อง มุ่งรักษาแบบแผนประเพณีและสถาบันเดิม

แนวคิดพื้นฐานของอนุรักษนิยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ได้แก่ 1) ประเพณี 2) ความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์ 3) ที่สูงที่ต่ำ และ 4) อำนาจหน้าที่

ทั้ง 4 แนวคิด ถูกนำเสนอผ่านผ่านตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยมีกรณีสำคัญ คือ **“ประเพณี”** มนุษย์ส่วนใหญ่ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขในโลกที่ไร้ระเบียบ มนุษย์ต้องการอาศัยอยู่ในโลกที่มีแบบแผนผังแสดงให้เข้าใจได้ เช่น กองสารวัตรทหารคิดว่าการที่เอเลน สามารถใช้พลังในการแปลงร่างเป็นไททันเป็นภัยคุกคามในการปกครองกองสารวัตรทหารและเหล่าผู้มีอำนาจในศูนย์กลางอยากกำจัดเอเลนเพื่อควบคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดความวุ่นวายภายในเมือง (อิสายามะ, เล่มที่ 5 ตอนที่ 19) ถึงแม้รัฐบาลภายในกำแพงจะได้รับรู้ข้อเท็จจริงว่าโลกต้องการกำจัดเผ่าพันธุ์ที่อยู่ในกำแพงให้หมดสิ้น เพราะประชาชนชาวเอลเดียสามารถแปลงร่างเป็นไททันได้ แต่กองสารวัตรทหารไม่ต้องการเปิดเผยให้ประชาชนรู้ เพราะอาจเกิดความโกลาหลวุ่นวาย และไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ได้ (อิสายามะ, เล่มที่ 22 ตอนที่ 90)

ส่วน **“ความไม่สมบูรณ์ของมนุษย์”** มนุษย์เต็มไปด้วยข้อจำกัดต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นและแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยทุกเวลา เช่น มนุษย์หนีเข้ามาอยู่ในกำแพง มนุษย์เต็มไปด้วยข้อจำกัดและต้องพึ่งพาอาศัยอยู่ภายในกำแพง ที่ถือว่าเป็นที่มั่นสุดท้ายของมนุษยชาติในการดำรงชีวิต และยังแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยจากไททันที่คอยโจมตีกำแพง (อิสายามะ, เล่มที่ 22 ตอนที่ 90) ทางด้าน **“ที่ต่ำที่สูง”** เน้นย้ำเรื่องความไม่เสมอภาค ซึ่งเป็นการแบ่งผู้คนออกเป็นที่สูง - ต่ำ แต่ความไม่เสมอภาคหรือการมีที่สูง - ต่ำไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้ง เช่น ประชาชนชั้นล่างได้ถูกบีบให้ออกไปนอกกำแพงเมืองเพื่อลดปริมาณการบริโภคทรัพยากรในกำแพง กลับไม่มีกลางเกิดขึ้นเพราะองค์ราชาและประชาชนต่างตกอยู่ในชะตากรรมที่ถูกไล่ต้อนให้มาอยู่ ใน

กำแพงเหมือนกัน ซึ่งมีการกิจกรรมกันและหน้าที่ตอบสนองซึ่งกันและกัน (อิสายามะ, เล่มที่ 22 ตอนที่ 90)

ขณะที่ “อำนาจหน้าที่” หรืออำนาจที่มาจากเบื้องบนให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำและระเบียบวินัย เช่น พฤติกรรมของสารวัตรทหารส่วนกลางได้รับคำสั่งจากสภาให้กำจัดแม่ของฮิสโทเรีย ครูที่สงสัยในประวัติศาสตร์ คนแก่ที่สร้างปืนข่มขู่องค์ราชา สามิและภรรยา ที่พยายามจะบินขึ้นท้องฟ้า (อิสายามะ, เล่มที่ 14 ตอนที่ 55) โดยปราศจากความสงสัยในองค์ราชา มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจนคอยรับคำสั่งจากองค์ราชาและสภา อีกทั้งสารวัตรทหารส่วนกลางยังทำทุกวิธีเพื่อรักษาระเบียบภายในกำแพงเมืองไม่ให้เกิดความวุ่นวายไม่ว่าจะด้วยวิธีใด (อิสายามะ, เล่มที่ 14 ตอนที่ 55)

5. ฟาสซิสต์ หมายถึง ความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมการให้ความสำคัญกับการต่อสู้ อำนาจเด็ดขาดของผู้นำที่มีบารมี ลัทธิวีรชนและสงคราม แนวคิดพื้นฐานของฟาสซิสต์ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ 1) ต่อด้านลัทธิเสรีนิยม 2) ชาตินิยม และ 3) ผู้นำ

ทั้ง 3 แนวคิด ถูกนำเสนอผ่านตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยมีกรณีสำคัญ คือ “ต่อด้านลัทธิเสรีนิยม” เสรีนิยมนำมาซึ่งความไม่มีเอกภาพในสังคม รัฐบาลเมอเร่สร้างค่ายกักกันริเบอร์โอเพื่อกักกันชาวเอลเดียที่อยู่ในประเทศเมอเร่ ไม่ให้มีเสรีภาพและไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ แม้กระทั่งจะออกนอกเขตกักกันต้องมีใบอนุญาต (อิสายามะ, เล่มที่ 21 ตอนที่ 86) รัฐบาลเมอเร่ ได้ปล่อยให้ชาวเอลเดีย จำนวนมากมีชีวิตอยู่ในเขตกักกันเพื่อให้ชาวเอลเดียมีชีวิตอยู่เพื่อเพิ่มจำนวนกำลังรบในฐานะอาวุธไททันไร้เดียงสา (อิสายามะ, เล่มที่ 22 ตอนที่ 89) ส่วน “ชาตินิยม” องค์รวมของประชาชนซึ่งใช้ภาษาร่วมกันมีวัฒนธรรมประเพณีและประสบการณ์ประวัติศาสตร์ร่วมกัน เช่น รัฐบาลเมอเร่ ซึ่งเป็นชาตินิยมแบบเข้มข้นและเน้นการขยายดินแดนและมีนโยบายล่าอาณานิคม (อิสายามะ, เล่มที่ 23 ตอนที่ 91) การสร้างค่ายกักกันริเบอร์โอ เพื่อกักกันชาวเอลเดีย ตามแบบชาตินิยมแบบรวมศูนย์ ที่เน้นความบริสุทธิ์ของเชื้อชาติ ชาวเมอเร่มองชาวเอลเดีย ว่าเป็นเชื้อชาติที่เป็นผู้ทำลายวัฒนธรรมมีการสอนอยู่ในหนังสือประวัติศาสตร์ว่าเชื้อชาติเอลเดียที่สามารถแปลงร่างเป็นไททัน ได้ทำลายล้างประเทศเมอเร่ในอดีตและได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อื่น ๆ โดยที่ชาวเอลเดียมองเผ่าพันธุ์อื่นเป็นมนุษย์ชั้นต่ำ (อิสายามะ, เล่มที่ 21 ตอนที่ 86) ขณะที่ “ผู้นำ” ทักษะที่ให้ความเชื่อมั่นต่อผู้นำ หรือชนชั้นนำจำนวนน้อยที่จะต้องเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองสังคม สะท้อนผ่านตระกูลไทเบอร์ ที่

ครอบครองพลังไททันค้อนสายฟ้า และเป็นผู้ที่ควบคุมสั่งการรัฐบาลเมอเร่ (อิสายามะ, เล่มที่ 24 ตอนที่ 98) ตระกูลไทเบอร์ใช้ตัวเองเป็นเหยื่อล่อเพื่อให้ชาวเอลเดีย โจมตีต่อหน้านักข่าว รวมไปถึงถึงทูตของประเทศต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ใช้เป็นข้ออ้างประกาศสงครามกับเกาะพาราดี (ชาวเอลเดีย) และขอร้องให้ทุกประเทศและทุกเผ่าพันธุ์ช่วยกันทำสงครามกับปีศาจบนเกาะพาราดี และตระกูลไทเบอร์ได้ประกาศสงครามกับเกาะพาราดี (อิสายามะ, เล่มที่ 25 ตอนที่ 102)

6. รัฐประหาร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลโดยใช้กำลัง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมุ่งเปลี่ยนแปลงคณะผู้ปกครองประเทศ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศ (จรรยา สุภาพ, 2527)

แนวคิดพื้นฐานของรัฐประหาร ที่ใช้ในการวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่

6.1 ปัจจัยภายในขององค์กรทหาร (Janowitz, 1977)

6.2 การปกป้องผลประโยชน์ภายในกลุ่มทหาร (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2536)

ทั้ง 2 แนวคิด ถูกนำเสนอผ่านตัวละครและเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่อง โดยมีกรณีสำคัญ คือ การละทิ้งประชาชนของรัฐบาลในกำแพง และการปกครองที่ปิดบังข้อมูลราชวงศ์ที่แท้จริงอีกทั้งปกปิดความลับเกี่ยวกับไททันที่ไม่เปิดเผยให้ประชาชนได้รับรู้ จนนำไปสู่การรัฐประหาร และ “ปัจจัยภายในขององค์กรทหาร” เป็นสิ่งที่ทำให้สถาบันทหารสามารถทำการรัฐประหารสำเร็จ คือ

1) ลักษณะขององค์กร สถาบันทหารมีลักษณะเป็นผู้ควบคุมการใช้อาวุธมีประสบการณ์ในด้านการใช้ความรุนแรง เช่น ใบมีดพิเศษที่ใช้สังหารไททันที่ประชาชนไม่สามารถครอบครอง (อิสายามะ, เล่มที่ 4 ตอนที่ 18) ควบคุมปืนใหญ่บนกำแพง เพราะต้องคอยต่อสู้กับไททัน (อิสายามะ, เล่มที่ 2 ตอนที่ 7) ทหารเป็นผู้ควบคุมอาวุธผ่านทหารที่มึนส่ารจที่ต้องออกไปสำรวจภายนอกกำแพงต่อสู้กับไททันและเป็นกลุ่มคนที่รวบรวมคนที่มีความรู้ความสามารถเงินทอง และความคาดหวังเอาไว้ (อิสายามะ, เล่มที่ 3 ตอนที่ พิเศษ)

2) ภูมิหลังทางสังคมและการศึกษา มาจากครอบครัวชั้นกลางหรือกลางระดับต่ำ เช่น ทหารส่วนใหญ่มาจากเด็กกำพร้าสูญเสียพ่อแม่หลังจากไททันบุกเข้าโจมตีกำแพงเมือง และต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่บุกเบิกทำเกษตรกรรม ถ้าอายุ 12 ทำงานเป็นเกษตรกร ก็จะต้องสมัครเป็นทหารฝึกหัด (อิสายามะ, เล่มที่ 4 ตอนที่ 16) ทำให้ไม่ค่อยมีความผูกพันหรือจงรักภักดีกับชนชั้นปกครองมากนัก และยังมีทัศนคติแบบอนุรักษนิยมแบบชนชั้นสูง

3) อุดมการณ์ทางวิชาชีพและการเมืองทหาร มีความรู้สึกราชาตินิยมรุนแรง เช่น กลุ่มเยอเกอร์ต้องการกอบกู้จักรวรรดิเอลดีย จากการล่มสลายและถูกกดขี่มากกว่า 100 ปี และต้องเผชิญการคุกคามจากไททันที่ถูกส่งมาอยู่เสมอ ทำให้รู้สึกเกลียดชังพวกแผ่นดินใหญ่ รวมไปถึงจนถึงสนับสนุนแผนการทำลายล้างโลกของ เอเลน (อิสายามะ, เล่มที่ 31 ตอนที่ 126)

4) ความสามัคคีในทหาร ผ่านประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ความสามัคคีและความเชื่อใจ เช่น ทหารทีมสำรวจถูกใส่ร้าย จากทางราชสำนัก ฮันซีไม่ทอดทิ้งเพื่อน ๆ และยังได้หาวิธีการทำให้ทีมสำรวจพ้นผิด (อิสายามะ, เล่มที่ 15 ตอนที่ 60) การเชื่อใจของคนในทหารทีมสำรวจ เอเลน ตัดสินใจเชื่อในเพื่อนพ้อง และถึงเห็นเพื่อนต้องตาย เชื่อมั่นและฝากทุกสิ่งไว้กับหัวหน้ารีไว จนทำให้ทีมสำรวจจับตัวไททันหญิงไว้ได้ (อิสายามะ, เล่มที่ 6 ตอนที่ 26)

อิสายามะ สะท้อนว่าการรัฐประหารไม่ใช่จุดจบที่แท้จริงเพราะหลังจากที่รัฐประหารผู้มีอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ต้องการแย่งชิงอำนาจหรือ “การปกป้องผลประโยชน์ภายในกลุ่มทหาร” มีการแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ หรือเป็นฝักฝ่ายและแต่ละกลุ่มมีผู้นำ อีกทั้งยังต้องแข่งขันกับกลุ่มอื่น (สมเกียรติ วันทะนะ, 2558) เช่น กลุ่มเยอเกอร์ กลุ่มทีมสำรวจ กลุ่มสารวัตรทหาร กลุ่มทีมรักษาการณ์ โดยปรากฏผ่านเหตุการณ์ กองรักษาการณ์ต้องการยึดพลังไททัน “บรรพบุรุษ” ของเอเลน ที่อยู่ภายใต้การดูแลของทหารทีมสำรวจ (อิสายามะ, เล่มที่ 28 ตอนที่ 112) เกิดกลุ่มเยอเกอร์ ที่เคยอยู่ภายใต้ทหารทีมสำรวจ ที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของกองรักษาการณ์ จนนำไปสู่การลอบสังหารผู้บัญชาการสูงสุดซัคเคอร์ (อิสายามะ, เล่มที่ 27 ตอนที่ 110) จนนำไปสู่การรัฐประหารของกลุ่มเยอเกอร์อีกครั้งเพื่อยึดครองเกาะพาราดี หากทหารตัดสินใจเข้าร่วมก็จะได้นักปกครองในชั่วอำนาจใหม่ อิสายามะชี้ให้เห็นว่าทหารก็คือองค์กรหนึ่งเหมือนกับองค์กรทั้งหลายในระบบการเมืองที่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้องค์กรของตนได้รับประโยชน์ตอบแทนสูงสุดและผู้เขียนมุ่งสนับสนุนความคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองดังต่อไปนี้

อิสายามะสะท้อนอย่างมีนัยสำคัญสนับสนุนผ่านฝ่าย

1) เสรีนิยมคลาสสิกที่นำโดย เอเลนและพรรคพวกในทหารทีมสำรวจพร้อมที่จะเสี่ยงชีวิตเพื่อสู้กับไททันเพื่อตามหาอิสรภาพภายนอกกำแพง สื่อให้เห็นถึงการสนับสนุน “ปัจเจกบุคคลนิยมอย่างเข้มข้น” ซึ่งการใช้ชีวิตอยู่ในกำแพงเปรียบเสมือนกรงนกที่ถูกกักขัง ขาดการสนับสนุนในการใช้ชีวิตตามที่ตัวเองปรารถนา การที่ เอเลน พร้อมที่จะต่อสู้กับทุกคนที่มาพรากความเป็นอิสระของเขา สอดคล้องกับ “เสรีภาพเชิงลบ” ไปจนถึงการต่อต้านอำนาจรัฐที่ปกครองในกำแพงโดยไม่สนใจชีวิตของประชาชน ผู้ปกครองได้ทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะคุกคาม “ชีวิต หรือ

เสรีภาพ” เกิดการกดขี่ทางชนชั้น ทำให้เกิดรัฐประหารของทหารที่สำรวจ ทำให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ปกครองโดยเหล่าขุนนางและชนชั้นสูงพ่ายแพ้ รัฐกลับมามีบทบาทน้อยลงทำหน้าที่เพียงคอยป้องกันภัยรุกรานจากไททันและศัตรูนอกกำแพง เปิดโอกาสให้สื่อสามารถทำข่าวได้อย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และสิ่งที่ผู้เขียนสะท้อนนัยถึงการคัดค้านอนุรักษ์นิยม โดยศัตรูที่แท้จริงภายในกำแพงกับไม่ได้มีแค่ไททันแต่ยังมีเหล่าชั่วอำนาจเก่าฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่นำโดยเหล่าขุนนางและชนชั้นสูงโดยกษัตริย์ตัวปลอมเป็นแต่เพียงหุ่นเชิด ที่อาศัยอยู่ในกำแพงชั้นในสุดทำการปกครองโดยละทิ้งประชาชน ใช้อำนาจฉ้อฉลเห็นแก่ทรัพย์สินและที่ดินของตนเองในเมืองชั้นใน สร้างระบบชนชั้นโดยให้ประชาชนกำแพงชั้นนอกเป็นเหยื่อล่อไททัน ซึ่งมีสารวัตรทหารส่วนกลางคอยรับใช้และคอยกำจัดฝ่ายตรงข้าม

2) การสื่อให้เห็นถึงการสนับสนุน “สตรีนิยมสายเสรีนิยม” โครงสร้างเนื้อเรื่องในโลกเสมือนจริงสมัยที่อุตสาหกรรมยังไม่ก้าวหน้า ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับโลกแห่งความเป็นจริงผู้หญิงสมัยนั้นยังคงต้องทำงานเป็นแม่บ้านหรือยังคงเป็นช่างเท้าหลังซึ่งแต่เดิมถือผู้ชายเป็นศูนย์กลางของความถูกต้อง แต่สิ่งที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงความสามารถของตัวละครหญิงภายในเรื่องทั่วไปที่สามารถที่พึ่งพาตัวเองในด้านการประกอบอาชีพทหาร หรือแม้กระทั่งเป็นผู้นำให้กับเหล่าผู้ชาย เช่นการให้มिकासะ มีความสามารถเท่ากับทหาร 100 คน หรือการสนับสนุนให้ฮันซี่ ขึ้นมาเป็นผู้นำของทหารที่สำรวจอีกทั้งกล้าที่จะละทิ้งชีวิตเพื่อปกป้องลูกน้องในทีม

3) สังคมนิยม ที่เน้นความเป็นภราดรภาพมีความเห็นอกเห็นใจกันถึงแม้จะเคยมีความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติหรือประวัติศาสตร์มาก่อน ต่างเห็นอกเห็นใจกัน และสำนึกผิดในสิ่งทำให้เกิดความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ ผู้เขียนสื่อให้เห็นถึงการสนับสนุน “ภราดรภาพ” โดยการที่มिकासะเป็นคนเลือกที่จะลบพลังของไททันออกไปจากโลกใบนี้ เพื่อยุติปัญหาระหว่างเชื้อชาติชาวเอเดียที่มีพลังไททันที่ถูกโลกเกลียดชังในฐานะของ “ปีศาจ” เพื่อสิ้นสุดปัญหาความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติ อีกทั้งอิสายามะสะท้อนให้เห็นว่าคนที่เคยฆ่าฟันกันอย่างเอาเป็นเอาตายและสูญเสียทั้ง 2 ฝ่ายทั้งชาวเอเดียและชาวเมอเร่ สุดท้ายกลับร่วมกันเป็นผู้เรียกร้องสันติภาพของทั้งชาวเอเดียและโลกใบนี้ และสิ่งที่ผู้เขียนสะท้อนนัยถึงการคัดค้านฟาสซิสต์ในลักษณะ “ชาตินิยม” ที่ชาวเมอเร่มองว่าชาวเอเดีย เป็นเชื้อชาติที่ทำลายวัฒนธรรมที่มีสายเลือดปีศาจที่สามารถแปลงเป็นไททัน แต่ชาวเมอเร่กลับเป็นชาติที่มีนโยบายล่าอาณานิคมและทำการแบ่งแยกเชื้อชาติโดยการสร้างค่ายกักขังเพื่อควบคุมชาวเอเดียซึ่งคล้ายกับแนวคิดค่ายกักกันเอชวี

ของนาซี ที่เกณฑ์ชาวเอเดียไปเป็นทหารหรือใช้แรงงาน และทำให้เป็นไททันไรเดียงสาเป็นอาวุธ
ราคาถูกเพื่อโจมตีชาติอื่น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าในส่วนของการคิดทางการเมืองที่ปรากฏได้แก่เสรีนิยม สตรีนิยม สังคมนิยม อนุรักษนิยม ฟาสซิสต์และรัฐประหาร ซึ่งพบผู้เขียนส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรณกร จันทรทิต (2563) ที่พบว่า ผู้เขียนได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อ่านมีความคิดทางการเมืองที่หลากหลาย โดยพบว่าส่งเสริมแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่หลากหลายเช่น เสรีนิยม สังคมนิยม อนุธิปัตย์นิยม อนุรักษนิยม ฟาสซิสต์ และแนวคิดการรักษาความลับ

ผลการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าผู้เขียนสนับสนุนความคิดทางการเมืองได้แก่ เสรีนิยมคลาสสิก ในส่วนของปัจเจกบุคคลอย่างเข้มข้น ซึ่ง เอเลน และพรรคพวกทหารทีมสำรวจมีเป้าหมายต้องการออกไปสำรวจโลกภายนอกกำแพง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรณกร จันทรทิต (2563) ในส่วนของปัจเจกบุคคลนิยม ตัวละครเอกมีเป้าหมายแน่วแน่ต้องการเป็นเจ้าของโจรสลัด

ในส่วนสังคมนิยมพบว่า ความเป็นภารดรภาพมีความเห็นอกเห็นใจกันถึงแม้จะเคยมีความเกลียดชังระหว่างเชื้อชาติหรือประวัติศาสตร์มาก่อนระหว่างชาวเอลเดียและเมอเร ผู้เขียนสื่อให้เห็นถึงการสนับสนุน “ภารดรภาพ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรณกร จันทรทิต (2563) การรักพวกพ้องไว้เว้นแม้กระทั่งศัตรู เช่นการต่อสู้กับกลุ่มโจรสลัดฟ็อกซี่ สอดคล้องกับแนวคิด “ภารดรภาพ” ที่ถือว่าทุกคนเป็นพี่น้องกัน

ในส่วนด้านสตรีนิยม สตรีนิยมสายเสรีนิยมที่มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของสตรีให้เท่าเทียมกับผู้ชายในด้านการประกอบอาชีพ ในการที่ผู้หญิงสามารถเป็นทหาร มีความสามารถต่อสู้ไม่แพ้ผู้ชาย และสามารถศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ (ชวลิน เพ่งบุญ และ คณะ, 2563) ที่พบว่า บทบาทเพศหญิงบนแนวคิดสตรีนิยมสายเสรีนิยมตัวละครเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างในเรื่องความสามารถ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ค้นพบประเด็นความคิดทางการเมืองที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อวิธีการในการปฏิบัติที่สะท้อนผ่านวรรณกรรม เพื่อให้ได้มาซึ่งสังคมการเมืองที่ผู้เขียนพึงปรารถนา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาความคิดทางการเมืองที่ส่งผลต่อรูปแบบการปกครอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาความคิดการเมืองผ่านวรรณกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สนใจสามารถศึกษาหนังสือการ์ตูน ฝ่าพิภพไททัน ในแง่มุมทางสาขารัฐศาสตร์ในประเด็นอื่น ๆ เช่นการเมืองการปกครอง ทหารนิยม หรือด้านจักรวรรดินิยม เป็นต้น เพื่อวิจัยต่อยอดยกระดับงานวิชาการของสาขารัฐศาสตร์ในประเทศไทย ผ่านวรรณกรรมชิ้นสำคัญของโลก

2. ผู้สนใจศึกษาความคิดทางการเมืองในหนังสือการ์ตูน ฝ่าพิภพไททัน สามารถนำโครงสร้างและเนื้อเรื่องเพื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการปกครองประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงบนโลกใบนี้หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง อาทิเช่น แนวคิดทางการเมืองแบบฟาสซิสต์ที่เกิดขึ้นกับประเทศเมอเร่ ที่สร้างค่ายกักกันชาวเอเดียภายในเนื้อเรื่อง สอดคล้องกับการเมืองการปกครองของนาซีที่สร้างกักกันชาวยิว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จตุญ สุภาพ. (2527). *สารานุกรมรัฐศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาวลิน เฟ่งบุญ, นพวรรณ เมืองแก้ว, อธิปัติ นิตยน์รา, และ พิชัย แก้วบุตร. (2563). สตรีนิยมผ่านตัวละครเพศหญิง: กรณีศึกษา “ไปอินน่า หมู่บ้านริมฝั่งน้ำ” พระราชนิพนธ์แปลจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 8(1), 180-204.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2536). *ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรณกร จันทรทิณ. (2563). ความคิดทางการเมืองในหนังสือการ์ตูนเรื่อง “วันพีซ” ของ เอิจิโระ โอดะ. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 7(1), 36-54.

สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษร
ข้าวสวย.

สมเกียรติ วันทะนะ. (2558). *ระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาคม
รัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฮาจิเมะ อิซายะมะ. (2538). *ฝ่าพิภพไททัน Attack on Titan (เล่มที่ 1-34)*. กรุงเทพฯ:
วิบูลย์กิจคอมิกส์.

Janowitz, M. (1997). *Military Institutions and Coercion in The Developing Nations*.
Chicago: University of Chicago Press.